

BRIEF AAN M'N VADER

Sam Bogaerts' bewerking van de gelijknamige tekst van **Franz Kafka**

vader leest – zoon spreekt in microfoon

liefste vader

gij vroeg mij onlangs waarom ik altijd zeg dat ik bang voor u ben
zoals gewoonlijk kon ik daar niet op antwoorden
juist omwille van die angst die ik voor u voel
maar ook omdat bij de verklaring van die angst teveel details horen
al sprekend zou ik het overzicht verliezen
daarom probeer ik u nu schriftelijk te antwoorden
omdat ook bij het schrijven de angst mij afremt, zal het toch nog onvolledig zijn
daarbij komt nog dat de omvang van de materie mijn herinneringsvermogen en mijn ver-
stand ver te boven gaat
maar goed

voor u is het allemaal heel simpel:
gij hebt heel uw leven lang hard gewerkt
ge hebt alles voor uw kinderen opgeofferd, vooral voor mij
en ik heb er maar op los geleefd
ik mocht studeren wat ik wilde
materiële zorgen had ik niet, ook geen andere
gij vroeg in ruil daarvoor een beetje begrip
in plaats daarvan heb ik mij altijd voor u weggestoken
in mijn kamer, met boeken, met rare vrienden, met overspannen ideeën
ik heb nooit openhartig met u gesproken
nooit enig familiegevoel gehad
en ik steek voor u geen vinger uit
ik bezorg u zelfs geen kaartje voor de schouwburg
maar ik doe wel alles voor mijn vrienden
enfin, ge verwijt mij onverschilligheid, eigenzinnigheid en ondankbaarheid

alsof het allemaal mijn schuld is
alsof ik alles had kunnen veranderen door gewoon het roer om te gooien
volgens u is uw enige schuld dat ge te goed zijt geweest voor mij
volgens u is uw enige schuld dat ge te goed zijt geweest voor mij

raar genoeg hebt ge wel een idee van wat mij dwars zit
ge zei onlangs: "ik heb u altijd graag gezien, ook als ik er niet mee te koop liep"
vader, dat zegt ge nu
had ik daar indertijd maar iets van gemerkt

ik heb altijd gedacht dat ge een gloeiende hekel aan mij had
dat ge op mij neerkeek
dat ge me achter mijn rug uitlachte

ik zeg niet dat ik alleen door u ben geworden wie ik ben
dat zou overdreven zijn
zonder u was ik ook een zwak, angstig, weifelend mens geworden
ik was blij geweest met u als vriend, als chef, als nonkel, als grootvader
maar als vader waart gij te sterk voor mij
vooral omdat mijn broertjes jong zijn gestorven, en de zussen pas lang daarna kwamen,
zodat ik dus de eerste stoten alleen moest opvangen
daar was ik veel te zwak voor

vergelijk ons beiden:

ik, om het heel beknopt te zeggen, een Löwy met een zekere Kafkaëske fond
maar dan zonder de Kafkaëske wil tot leven, tot zaken doen, tot veroveren
gij: een echte Kafka wat betreft kracht, gezondheid, eetlust, stem, welsprekendheid,
zelfgenoegzaamheid, het opgewassen zijn tegen het leven, uithoudingsvermogen, te-
genwoordigheid van geest, mensenkennis, grootmoedigheid

ik, om het heel beknopt te zeggen, een Löwy met een zekere Kafkaëske fond
wij zijn heel verschillend

ik was een bang kind
ook wel koppig, zoals kinderen zijn
verwend door moeder
maar ik denk niet dat ik moeilijk handelbaar was
met een goed woordje of een vriendelijke blik had ge alles van mij gedaan gekregen
maar gij kunt een kind alleen behandelen zoals ge zelf zijt geschapen:
streng, lawaaierig en opvliegend
ja, gij wilde een sterke en moedige jongen van mij maken

uw opvoedingsmethoden van die allervroegste jaren herinner ik me niet meer
ik kan ze mij wel voorstellen als ik conclusies trek uit de latere jaren
maar ook als ik u bezig zie met Felixke

rechtstreeks herinner ik mij één voorval van toen ik nog heel klein was
gij weet het misschien ook nog wel
ik mekkerde op een nacht eens eindeloos om water
zeker niet omdat ik dorst had, waarschijnlijk om op de zenuwen te werken
misschien ook om mij te amuseren
nadat een paar stevige bedreigingen niets hadden uitgehaald, hebt ge mij uit bed gepakt
en mij naar het terras gedragen en daar hebt ge mij een tijd lang in mijn hemdje laten
staan, alleen, voor de gesloten deur
ik zeg niet dat het onrechtvaardig was

misschien was het de enige manier om aan uw nachtrust te geraken
maar ik wil uw opvoedingsmethodes schetsen, en hun werking op mij
ik was daarna heel gehoorzaam, maar ik heb er innerlijke schade aan overgehouden
het voor mij vanzelfsprekende om water vragen en het buitensporig gruwelijke van het
naar buiten gedragen worden kon ik nooit op de juiste manier met mekaar verbinden
jaren later leed ik nog altijd onder de kwellende gedachte dat die reusachtige man, mijn
vader, de laatste instantie, mij 's nachts uit mijn bed kon komen halen en mij aan de
deur kon zetten, en dat ik dus geheel nietig voor hem was

ja, het gevoel van nietigheid dat mij later dikwijls overspoelde werd door u veroorzaakt

ik had een klein beetje aanmoediging nodig
een beetje vriendelijkheid
het openhouden van mijn weg
in plaats daarvan hebt ge die versperd
met een goede bedoeling natuurlijk
namelijk, dat ik een andere weg zou nemen
ge moedigde mij aan als ik soldaatje speelde, maar soldaat wilde ik niet worden
of ge moedigde mij aan als ik stevig at of bier dronk
of als ik liederen kon nazingen die ik niet begreep
of uw lievelingsuitspraken kon nababbelen
maar niets van dat alles had met mijn toekomst te maken

alleen al uw pure lichamelijke was overweldigend
als we gingen zwemmen kleedden wij ons meestal samen uit in een cabine:
ik mager, zwak en klein
gij sterk, groot en breed
al in de cabine voelde ik mij miserabel
gij waart voor mij de maat der dingen
hoe wij dan uit de cabine naar buiten kwamen voor het oog van de mensen
ik aan uw hand, een kleine ribbenkast, onzeker, bang voor het water
niet in staat om uw zwembewegingen na te doen, tot mijn diepe schaamte
ik was wanhopig
ook al was ik trots op het lichaam van mijn vader
ja, dit onderscheid bestaat tussen ons nog altijd

uw geestelijke dominantie was ook zo
gij met uw onbepert vertrouwen in uw eigen mening
gij regeerde de wereld, in uw fauteuil
uw mening was juist, elke andere was zot, overspannen, onnozel, niet normaal
het kwam ook voor dat ge over iets helemaal geen mening had en dat dus volgens u el-
ke mogelijke mening van iemand anders per definitie verkeerd was
gij had voor mij het raadselachtige, dat alle tirannen hebben
bij wie het recht gegrond is op hun persoon, niet op hun denken

met mijn denken stond ik onder uw zware druk
mijn gedachten waren al vooraf belast met uw afwijzend oordeel
pas op, ik heb het hier niet over metafysica, maar over kleine, kinderlijke gedachten
als ik door iets gelukkig was, of vol van iets, en ik kwam thuis en sprak er over, dan was
uw antwoord een ironisch zuchten, of hoofdschudden, of trommelen op de tafel, of op-
merkingen als:

"is dat al? dat valt mij serieus tegen"

"dat zal mij een zorg zijn, zeg"

"met zo'n prutsen hou ik mij niet bezig"

"daar koopt ge toch niks meer voor"

"dàt is 't een en 't ander!"

natuurlijk kon een kind van u geen enthousiasme verlangen voor elke kleinigheid
maar door uw contrair karakter waart gij toch de oorzaak van veel teleurstellingen
moed, optimisme, plezier in iets:

het bleef nooit lang duren als gij er tegen waart

of als uw afkeuring gewoon verondersteld kon worden

en uw afkeuring kon worden verondersteld bij vrijwel alles wat ik deed

dat had betrekking op gedachten zowel als op mensen

het was genoeg dat ik in iemand een beetje geïnteresseerd was, of gij liet er uw schimp-
scheuten op los

zo moest bijvoorbeeld de Joodse toneelspeler Löwy het ontgelden

ge vergeleek hem op een afschuwelijke manier met ongedierte

ja, voor mensen die mij dierbaar waren had gij automatisch het spreekwoord van de
honden en de vlooiën bij de hand

ik heb toen uw oordeel over hem genoteerd met de opmerking: "zo spreekt mijn vader
over mijn vriend, die hij helemaal niet kent, alleen maar omdat het mijn vriend is"

wat ik nooit heb begrepen was uw ongevoeligheid voor de gevolgen van uw woorden:
pijn en schaamte

ge hebt geen idee van uw macht

ik heb u ook dikwijls met woorden gekwetst, maar ik besefte het altijd

ik kon de woorden niet tegenhouden, maar ik had er al spijt van terwijl ik ze zei

gij sloeg er met uw woorden maar op los

nooit had gij daar spijt van, niet terwijl ge sprak, niet nadien

en zo was heel uw opvoeding

alles wat ge mij toeriep was voor mij goddelijk gebod

het werd in mijn geheugen gegrift als de enige norm om de wereld te beoordelen

vooral om u te beoordelen

omdat ik als kind voornamelijk tijdens het eten met u tezamen was, waren uw lessen
voor 't grootste deel lessen in tafelmanieren

wat op tafel kwam, moest worden opgegeten
gij schrokte alles snel, heet en in grote happen naar binnen
ja, ik moest mij als kind altijd haasten
er hing een sombere stilte aan tafel, onderbroken door vermaningen:
"eerst eten, dan spreken"
"schiet op, schiet op, schiet op"
"ziet ge wel, ik ben al lang klaar"
beentjes mochten we niet afkluiven, maar wie knabbelde zijn beentjes af? gij!
saus mochten we niet opslurpen, maar wie slurpte zijn saus? gij!
er mochten geen etensresten op de grond vallen, bij u lag uiteindelijk het meest
aan tafel mochten we alleen met het eten bezig zijn, maar gij kuiste en knipte uw nagels,
scherpte potloden, kuiste zelfs met uw tandenstoker uw oren uit

alstublieft, vader, begrijp mij goed
dat waren op zich volstrekt onbelangrijke details
ze werden beklemmend omdat gij u zelf niet hield aan uw geboden
daardoor werd de wereld voor mij in drie opgedeeld
één wereld waarin ik, de slaaf, leefde onder wetten die enkel voor mij waren uitgevon-
den en die ik nooit volledig kon opvolgen
een tweede wereld was oneindig ver van mij verwijderd
gij leefde daar, bezig met regeren, met het uitvaardigen van bevelen en met de ergernis
omdat ze niet werden opgevolgd
in een derde wereld tenslotte leefden alle andere mensen: gelukkig en vrij van bevelen

ik was voortdurend beschaamd
als ik uw bevelen opvolgde, omdat ze enkel voor mij golden
of als ik koppig was, want hoe durfde ik tegenover u koppig zijn
of als ik niet kon volgen, omdat ik uw kracht niet had, of uw eetlust, of uw behendigheid
dat was nog het meest beschamend

het is niet de gedachtegang van een kind die zo werkt, maar zijn gevoel

ook kleine Felix behandelt gij op dezelfde manier
als hij bij het eten iets doet dat volgens u vies is, zegt ge zoals toen tegen mij: "gij zijt
een vuil varken", en ge voegt er nog aan toe: "juist uw vader"
nu beschadigt dat hem waarschijnlijk niet echt
gij zijt alleen maar zijn grootvader
bovendien heeft Felix een rustig, mannelijk karakter
hij laat zich door een donderstem misschien overbluffen, maar niet blijvend beïnvloeden
en vooral, hij is maar zelden met u tezamen
ik had *altijd* met u te maken

.../...